Cîte lichele patente nu dau lecţii în numele unor concepte nobile?

• interviu cu Gheorghe GRIGURCU •

CONVORBIRI LITERARE

FONDAT 1867 DE „JUNIMEA"

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România serie nouă nr. 12 (1301) martie 1991

Dorim să rămînem cîrtiţe? p. 3

Capete de ghips p. 3

Dl. Leonard şi complexul castrării p. 2

Joaca de-a reforma

A doua etapă a „liberalizării" preţurilor ar fi trebuit să înceapă, vă amintiţi, la 1 ianuarie 1991. Însă exploziva situaţie din decembrie '90 a determinat guvernul să o amine. Poate că această aminare n-ar da de gîndit dacă iniţiatorii reformei n-ar fi dus o veritabilă campanie de lămurire a populaţiei asupra inevitabilităţii ei. Ni s-au spus atunci multe, inclusiv că e unica soluţie cu adevărat ştiinţifică de însănătoşire a economiei româneşti, că la definitivarea ei au lucrat luni la rînd, numeroşi experţi din ţară şi din străinătate care au luat în calcul toate implicaţiile momentane şi de perspectivă ale procesului. Admiţînd că afirmaţiile erau sincere, urmează că aminarea de ultimă oră reprezenta o imensă eroare. O dublă eroare. Pe de o parte, întrucît întîrzia ieşirea ţării din impas, pe de altă parte — întrucît afecta serios credibilitatea echipei guvernamentale. Un guvern de tehnicieni, cum îi place domnului Roman a-şi numi colaboratorii, nu se lasă impresionat de reacţiile ageamiilor, ci adoptă măsurile ce se impun, oricît de impopulare ar fi acestea. Dacă operaţia e unica salvare a individului, chirurgul pune neîntîrziat mîna pe bisturiu. Teama că va fi obligat să demisioneze l-a determinat pe primul ministru să dea, măcar pe moment, înapoi. Ştiinţa a fost sacrificată pe altarul politicii. Ce poate crede omul de pe stradă? Din două una: sau că soluţia preconizată nu era atît de ştiinţifica pe cît ni se povestise, însuşi guvernul fiind sceptic în privinţa rezultatelor; sau că guvernul e mai preocupat de rămînerea cu orice preţ la putere decît de grabnica redresare a economiei. Şi într-un caz, şi în celălalt, aminarea reformei preţurilor la produsele alimentare de bază îşi găseşte o explicaţie şi o justificare.

În cele din urmă, s-a hotărît generalizarea reformei preţurilor la 1 aprilie, zi consacrată prin tradiţie păcălelilor şi hilarităţii. Iarăşi campanie de lămurire a cetăţenilor, iarăşi asigurări în privinţa judiciozităţii noilor preţuri, calculate — ni s-a explicat — ţinîndu-se seama de toţi factorii ce participă la realizarea bunurilor în chestiune. Au circulat şi cîteva variante de preţuri, una mai spăimoasă decît alta, comentate la televiziune de specialiştii guvernamentali, care au subliniat, iarăşi caracterul ştiinţific al reformei şi preocuparea executivului pentru diminuarea efectelor acesteia prin acordarea de compensaţii. Şi, deodată, marţi seara, am aflat din gura domnului prim-ministru că preţurile valabile de la 1 aprilie vor fi substanţial mai mici decît cele preconizate iniţial. În loc să crească de 3 pînă la 5 ori, vor creşte doar de 2—3 ori. Ce se întîmplă? Îngrijorate de sumbrele perspective deschise de „liberalizare", marile confederaţii sindicale au pro

AL. DOBRESCU

Ce fel de politician este scriitorul p. 7

AETERNUM VALE p. 5

Redacția revistei „Contrapunct"

Precizări

Pentru că nu putem să nu reacționăm la interviul D-lui Liviu Ioan Stoiciu, publicat în revista „Convorbiri literare", nr. 10 (martie 1991) adică, altfel spus, nu ne putem preface că n-am citit acel interviu (deși ne-am fi dorit să ne putem preface), ne vedem siliți să precizăm următoarele :

1. Credem că frămîntările, iluziile, obsesiile, nebuniile oricărui scriitor care acceptă să dea un interviu (și al cărui interviu este acceptat spre publicare) ar trebui să se păstreze în limitele decenței, ale bunului simț și ale demnității intelectuale. Altfel, cu alibiul că scriitorii sînt subiectivi și că actul de a se mărturisi le este chiar rațiunea de a fi și de a exista profesional, ar însemna să oferim publicului spectacolul continuu și enorm al defulărilor noastre adeseori mărunte și uneori necontrolate. Atare perspectivă ne oripilează.

2. În cazul dat, considerăm că perfecta coerență a dezvăluirilor senzaționale făcute de Dl. Liviu Ioan Stoiciu îl plasează într-o realitate paralelă pe care o locuiește de unul singur. Credem că nu este de demnitatea noastră să pășim alături de el, în acea realitate.

3. Între acea realitate și realitatea efectivă a revistei noastre, așa cum este și a fost ea de la bun început, așa cum ne pricepem să o facem, sperăm că cititorii Contrapunctului nu pot alege decît Contrapunctul

Carmen Francesca Banciu, Florin Berindeanu, Horia Hariton, Gheorghe Iova, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Cristian Moraru, Tudor Stancu, Hanibal Stănciulescu, Ion Stratan, Elena Ștefoi.

N. RED. :

Aducem pe această cale mulțumiri D.E.P.-ului și ILEXIMULUI pentru promptitudinea cu care au difuzat numărul 10 al revistei noastre în țară și străinătate. Fără concursul lor direct, redacția revistei Contrapunct n-ar fi putut redacta într-un timp atît de scurt protestul de mai sus.

Dl. Leonard și complexul castrării

În numărul 40 al „săptămînalului absolut independent", găsim articolul Ieșii în carnaval de dl. Leonard Gavriliu. Nu-l cunoaștem, nu dorim să-l cunoaștem, iar articolul D-Sale este scris în binecunoscutul stil „săptămînal", adică plin de insulte, descoperiri de dedesubturi de „scenarii" ș.c.l. Poate nici nu ne-am fi oprit asupra lui, dacă n-am fi descoperit semne ale unei grave maladii. Cum Domnia Sa pare a fi familiarizat cu psihanaliza, ne grăbim să i le aducem la cunoștință. Poate va încerca să se autopsihanalizeze ! Deh, oameni sîntem și nu putem rămîne nepăsători la suferința omenească ! Despre ce este vorba ? Păi, D-Sa are simptome ce ne trimit fie la monarhism (boală de care a suferit și Hitler și care e specifică persoanelor cu pulsiuni dictatoriale), fie la „complexul castrării". Altfel cum ne-am putea explica falsele atribuiri (un articol de D. Spineanu este atribuit lui Al. Dobrescu) ? Ca să nu mai vorbim de numeroasele citate scoase din contextul lor sau trunchiate, care, nu-i asa ?, ajung să spună cu totul altceva decît în cadrul întregului din care fac parte. Dacă este vorba de prima boală, nu mai este nimic de făcut. Dacă este însă vorba de cealaltă, îi dorim D-lui Leonard Gavriliu spor la autopsihanaliză și însănătoșire grabnică ! Suferința omenească, oricui ar aparține ea, ne umple și nouă inimile de suferință. (C.M.)

Vizita Principesei Margareta

Aflată într-o călătorie cu ajutoare la orfelinate și instituții pentru handicapați din Moldova, Principesa Margareta a vizitat, pe 16 Martie, cîteva sate din comuna Țigănași, unde a fost plăcut impresionată de primirea făcută de autoritățile locale și de săteni. Seara, Principesa s-a întîlnit cu studenți și intelectuali din municipiul nostru și a participat la un spectacol cu *Liliacul* dat de *Opera* din Iași pe scena *Naționalului*. Principesa Margareta a fost însoțită de d-na Simina Mezincescu, președinta *Fundației culturale* inițiată de Alteța Sa, și de d-l Emil Balaure, vicepreședinte al *Fundației*. La *Teatrul Național*, a fost primită de d-l Mihai Ursachi, directorul instituției, de un numeros public. Alteța Sa a avut amabilitatea să acorde un salut cititorilor revistei noastre, precum și un interviu ce poate fi citit în primul număr al suplimentului nostru *Convorbiri mondene*. *(REPORTER)*.

Jocul de-a reforma

(urmare din pag. 1)

testat, inițiind chiar acțiuni de stradă. Riscul unor grave convulsii sociale devenea iminent. Și atunci, guvernul a dat iarăși înapoi, preferind să treacă drept inconsecvent decît să-i fie periclitată soarta. A uitat, subit, cît de științific fuseseră calculate prețurile anunțate inițial, a uitat și că vistieria țării e goală și, deci, statul nu mai are cum subvenționa fabricarea produselor de strictă necesitate, a uitat pînă și de sfîntul principiu al cererii și ofertei. N-a uitat în schimb, să anunțe drastica reducere a compensațiilor. Între știință și politică, guvernul domnului Roman a ales, pentru a cita oară ?, politica.

În ce mă privește, sînt de altă părere. Cred că guvernul n-a intenționat nici o clipă să introducă prețurile mărite de 3—5 ori, ci chiar prețurile anunțate marți seara. Însă le-a umflat temeinic pentru a specula efectul lor psihologic. Îngrozit de amploarea proiectatelor scumpiri, consumatorul va resimți scumpirile mai mici ca pe o veritabilă binefacere, cu toate că ele strică fragilul echilibru financiar al familiei cu venituri mijlocii. Ceaușescu proceda la fel. Se zvonea mai întîi că o anume categorie de mărfuri urmează a fi scumpită de cîteva ori. Lumea intra în panică, șușotea pe la colțuri, blestema, iar cînd scumpirea, ceva mai mică decît se zvonise, avea loc, populația răsufla ușurată : „Ei, vedeți că dracul nu e chiar atît de negru ?" Deși încă tînăr, domnul Roman administrează țara tot după tipicul comunist. Probabil, deoarece metodele verificate sînt, în ochii săi, mai sigure. Și Ceaușescu pretindea că politica sa economică e profund științifică. Și nu mințea. Căci așa cum există o știință a progresului economic, există și una a regresului economic. Invocînd știința, poți duce țara și la bunăstare, dar și la dezastru.

Veghe pentru Basarabia

Începînd cu 15 Martie, se desfășoară în Piața Unirii, o veghe de solidaritate cu frații noștri de peste Prut, confruntați, în aceste zile, cu referendumul impus de la Moscova. Mii de cetățeni au semnat apelul *Asociației 16 Decembrie* din Chișinău, precum și formularele de solicitare a cetățeniei Republicii Moldova. Acțiunea este inițiată de *Asociația Pro Basarabia si Bucovina* — Iași, *Alianța Civică*, *Forumul Democratic și Antitotalitar* din Moldova, *Societatea „Agora"* și *Solidaritatea universitară*. Pe 17 Martie, în Piața Unirii, în organizarea acelorași asociații, s-a desfășurat cel mai mare miting ce a avut loc la Iași din decembrie 1989 încoace. Vorbitorii au denunțat organizarea ilegală a referendumului în Republica Moldova, atrocitățile provocate de trupele sovietice pe parcursul desfășurării acestuia, propunerea de retragere a trupelor sovietice din Ungaria prin România, precum și ideea înființării unui consulat al URSS la Iași, în locul unui consulat al Republicii Moldova. De asemenea, s-a cerut autorităților românești să-și precizeze ferm poziția în legătură cu evenimentele îngrijorătoare ce se petrec în Basarabia. Au luat cuvîntul : Constantin Mandrea, Cristian Zănoagă (președinte), Alexandru Piciucu — *Asociația Pro Basarabia și Bucovina* ; Liviu Antonesei (președinte), Dan Borș (vicepreședinte), Dan Olaru, Dănuț Bontea — *Alianța Civică* ; Constanța Sedelsac, Elena Pipernea, Vasile Lupu, Ion Străchinaru — *Forumul Democratic și Antitotalitar* ; Mihai Ursachi. Dintre invitați, remarcăm pe dl. Vlad Vlasie, de la revista „Grădina" din Chișinău, Ludmila Albotă de la *Societatea București — Chișinău*, Gh. Neagoe, din conducerea *Asociației Pro Basarabia și Bucovina*, col. rez. Cantemir Borcos de la asociația veteranilor de război. Pe parcursul desfășurării mitingului, mulțimea a scandat lozinci de sprijinire a fraților de peste Prut, antiguvernamentale și antiprezidențiale, promonarhiste. În momentul în care închidem ediția, veghea de solidaritate continuă. *(L.)*

clipele vieții

De mortalibus nihil nisi bene

sau despre vii numai de bine

La vârsta nerezonabilă de 60 de ani, Dl. Mircea Ivănescu arată mai bine decât la patruzeci, iar în public nu se arată mai de loc. Autor excesiv de prolific, în moda acelor „cărămizi" lirice — volume interminabile de „texte" mai mult sau mai puțin poetice care făceau orgoliul celor ce le scriau, năduful celor ce încercau să le citească, și carierele academice ale criticilor — Dl. Ivănescu s'a abținut în ultima vreme la noi tomuri, deși mă tem că motivul principal a fost costul hârtiei. Altminteri nu puteam exclude surpriza unei ediții jubiliare de „Opere semicomplete" în 60 de volume.

Presupunând că o asemena ediție ar fi apărut, sau ar fi pe punctul de a apărea, ce am putea face în fața ei ? Ce face un montagnard când se află în fața, la picioarele unei îngrămădiri masive de încrețituri ale scoarței terestre, interminabile povârnișuri promițând, cine știe unde, cine știe când, zăpăcitoare piscuri și clivaje, singurătăți neatinse, câmpii de gheață verde sub ceruri violete la altitudini unde nu se poate respira, nu se poate viețui . Și care te cheamă fără de scăpare, și știi că trebuie să te sui acolo, să vezi dacă există.

O astfel de aglomerare de roci e poezia lui Mircea Ivănescu ; te mbie pe văi și pante accesibile și neriscante, cu lungi popasuri pline de comfortul ironici benigne, cabane abundente în merinde livrescă de toate varietățile și pentru aproape orice gust, iar promisiunea de a ajunge undeva, la piscuri țicnite și platouri oculte e atât de discretă, încât pare să nici nu existe.

De altfel aceasta e și capcana subtilă pe care i-o întinde M. Ivănescu celui dedat cu drumul și urcușul : trebuie totuși să fie ceva dincolo de aceste văi și dealuri, peste acele grămezi de rocă mereu, mereu în calea presărată de delicii, șerpuitoare, ocolitoare, adesea terminând în noapte. (v. Innopteanu).

* * *

Tot așa am făcut și noi (M. Ivănescu și subsemnatul) în dimineața aceea seacă, brizantă, geroasă, care a urmat voiajului nostru la Dolhasca. Felul cum a decurs acea călătorie inițiatică, de ce și în ce împrejurări a avut ea loc (o călătorie „a avut loc" ! adică o mutare din loc în loc, sau de la un loc la alt loc, sau de la locul tău la locul altuia sau al nimănui, sau din loc în de-loc). nu e locul aici să vă spun. Cât despre finalitatea ezoterică a acelui voiaj, adică piscul solitar dintre gările Pașcani și Verești, mirifica Dolhasca a tuturor promisiunilor, tăcere. A fost suficient că am scăpat cu viață. Brumaru ne-a blestemat.

* * *

Dar în timp ce soarele, imens și roșu, își pogora armurile deasupra străzii Aurora, peste vârfurile violacee ale arborilor din Copou, noi am văzut venind dinspre acolo, dinspre Soarele imens și roșu, o majestuoasă femeie, îmbrăcată'n roșu, un mare lup alsacian la trena ei. Frig, violacee vârfuri și soarele mistic învăluindu-se'n cețuri.

Aceeași tăcere continuă și va continua. Căci *Augusta*...

* * *

O întreagă cohortă a împlinit saptămânile astea o „sumă rotundă" de ani. Pentru a-i enumera în ordinea (provizorie) a importanței : subsemnatul. Mihail Gorbacioov, Mircea Ivănescu. Petre Stoica, Marin Sorescu și mulți alții. Dar, pentru că ultimii sunt cei dintâi, Dl. Sorescu a primit de ziua lui un cadou, a devenit coleg de academie cu tov. Alexandru Bârlădeanu, demnitate excelentă, care nouă, cestorlalți ne va fi interzisă și jumătatea cealaltă a vieții.

Poate post-mortem...

* * *

Nu'i nici un chilipir să ai 60 de ani, nici 50, și nici măcar 20. Un cugetător crepuscular și iubit spiritului nostru a enunțat cu franchețe faptul că inconvenientele, permanente, de milioane de feluri, și de care nu-i chip să scapi, încep odată cu propria-ți naștere, pe care nu o poți evita. De aceea urările ce ni se fac și pe care le facem cu regularitate la fiecare 12 Iuni „la mulți ani bătrâne", mi se par cinice și rău voitoare. În ediția de buzunar a „Manualului bunului sinucigaș" (aflat printre manuscrisele mele inedite), eu sugerez modalități practice și elegante pentru evitarea acestor situații penibile care ne agresează mai ales prin periodicitatea lor aparent implacabilă.

* * *

Și totuși, un poet pe care destinul l'a copleșit cu „atâta foc, atâta aur", după ce conjură tot torentul cel negru de blesteme al Styxului să se reverse asupra acestei unice, vai unice vieți, a putut pronunța cuvintele din *Rugăciune* :

Astfel numai, Părinte, eu pot să'ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.

Așa încât, și'n clipa aceasta, și'n cea următoare, noi putem zice „La mulți ani, Poete", pentru că totuși,

„și totuși contează enorm
elefanții când dorm"

Mihai URSACHI

Revoluția neterminată

Intre atîtea comentarii și sinteze despre evenimentele din Decembrie '89 cartea subscrisă recent de Anneli Ute Gabanyi e fără îndoială un demers aparte. Bună cunoscătoare a realităților românești, asupra cărora s-a aplecat de-a lungul anilor ca politolog și ca istoric, publicînd între altele o sinteză critică, *Partei und Literatur in Rumanien seit 1945* (München, 1975), autoarea vădește și în acest volum, *Die unvollendete Revolution* (1990), o excelentă informație și o remarcabilă acuitate. Titlul ne aduce aminte de *The unfinished revolution*, prin care Isaac Deutscher și-a dobîndit, acum un sfert de secol, o certă faimă. Ca și alți analiști ai fenomenului, autoarea noului volum percepe situația României ca indecisă „între dictatură și democrație", cum rezultă chiar din subtitlu, ca și alții, ea caută să descifreze din mers, pe seama informațiilor accesibile, un fenomen complex, caracteristic pentru o societate care scapă violent din chingile dictaturii, fără a-și asigura însă ce[illegible]orul unei democrații autentice. Întrebările puse din capul locului sînt cele care obsedează de un an pe analiști: revoluție sau lovitură de stat? Cum se poate defini regimul abolit la 22 Decembrie? Cine sînt deținătorii puterii după acea dată în România? Cum se prezintă politica acesteia pe tărîm intern, extern, economic? Un lucru îi pare sigur: pozitiv sau negativ, revoluția continuă. A o defini provizoriu e ceea ce caută să facă autoarea, apelînd la toate resursele documentare și de analiză existente, punînd la lucru totodată remarcabile calități personale de comprehensiune și reconstrucție. Ea începe prin a cita versurile unde Ana Blandiana spune că am fi „un popor vegetal", pentru a le confrunta imediat cu negația explozivă a poetei, rostită în primele clipe ale revoluției: „Nu, nu sîntem un popor vegetal". O probase vajnica ridicare contra dictaturii și aveau să o probeze încă atîtea alte inițiative, menite să elimine structurile comuniste. A fost ca o trezire din coșmar, ca o minunată resurecție, pe care și alți contemporani au sesizat-o analog. Marin Sorescu înclina să pună toată experiența comunistă într-o paranteză tragică, declarînd că pentru România abia atunci se încheia al doilea război mondial. A fost numai o paranteză? Un vis urît într-o noapte de coșmar? Spectacolul ce i se înfățișă la trezire nu era mai agreabil. După „cele șapte zile care au schimbat țara", zilele timișorene, atît de controversate apoi, după răsturnarea clanului dictatorial și micul seism produs la vîrf, puterea își refăcu destul de repede instrumentarul, ceea ce explică îndoiala autoarei (schimbare de regim ori schimb de elite?), prezentă de altfel în numeroase alte comentarii, dacă nu aproape unanimă în analizele făcute peste hotare. Cercetarea întreprinsă aici asupra cauzelor prăbușirii lui Ceaușescu (cultul personalității, paralizant, austeritatea fără noimă, demagogia independenței, lipsa totală de perspectivă, atunci cînd sistemul comunist trecea printr-o mare criză, opoziția crescîndă etc.) sprijină o ipoteză verosimilă, aceea că accentul pus din primul moment pe disocierea ceaușismului de comunism, ca și evocarea obstinată a nevoii de competențe (puteau fi acestea probate altfel decît în exercițiul puterii?) indicau un scenariu al schimbărilor treptate, fără convulsii, fără sacrificii. Noul factor de putere, Frontul Salvării Naționale, n-a fost decît prea puțin timp un factor coagulant, capabil să absoarbă și să pună la lucru energii din toate straturile sociale. Dorind să-și adjudece puterea cu orice preț, el s-a situat mai curînd în prelungirea vechiului regim decît la început de nouă ordine. N-a putut reține pe foștii dizidenți, tinerimea studioasă, intelectualitatea din sfera umanistică, elita militară. A izbutit însă, prin măsuri populiste, propagandă etc., să creeze o atmosferă favorabilă guvernului, lucru verificat într-o măsură prin alegerile de la 20 mai 1990. Rolul înaltei ierarhii militare, jocul făcut de securitate, „teroriștii", natura însăși a *frontului* sînt numai cîteva din punctele obscure puse în discuție de autoare. Un capitol dens se dedică noilor priorități și probleme de politică externa, cu atenția îndreptată mai ales către evoluțiile din Europa centro-orientală. Întoarcerea în Europa ajunge cuvînt de ordine, obsesia momentului, dar e limpede că în condițiile schimbărilor produse în fostul lagăr comunist România nu mai avea de jucat „rolul special" de altădată, rol în numele căruia să se poată face încă derogări de la democrație, drepturile omului ș.c.l. Integrarea europeană reclamă adecvație la principiile lumii libere, principii care nu pot fi active decît în centrul unei economii de piață. Simple tendințe liberalizante nu ajung pentru a scoate economia din criză. Stimularea energiilor existente, a liberei inițiative, necesită un nou cadru legal, instituții animate de idei clare, capabile să refacă încrederea societății în ea însăși, sănătatea corpului social. Jucător și arbitru totodată, *frontul* a jucat cartea unui totalitarism îndulcit de împrejurări, reducînd opoziția la minimum și veghind ca deciziile esențiale să rămînă privilegiul său. Dezinformarea, diversiunea, teroarea psihologică sînt mijloace folosite curent pentru a menține societatea în confuzie și neputință. Un parlament dominat masiv de „emanațiile" puterii are sarcina să legifereze, în aceste condiții, deloc comode, pe cînd protestele continuă, contestațiile se încatenează fără încetare, popularitatea regimului scade. „După o scurtă fază de generală euforie în România, a început un proces de entropie revoluționară, remarcă Anneli Ute Gabanyi, atentă la neliniștile, tensiunile și incertitudinile momentului, spre a conchide, odată cu autorii *Proclamației de la Timișoara*, că revoluția nu s-a sfîrșit, ea a intrat numai într-o nouă fază. Trecerea de la dictatura comunistă la pluralism, democrație și economie de piață nu e deloc lină, nici fără surprize. O constată și analiza întreprinsă de autoare.

Al. ZUB

Anneli Ute Gabanyi, *Die unvollendete Revolution. Rumänien zwischen Diktatur und Demokratie*, München—Zürich, Piper Verlag, 1990, 228 p.

Minima moralia

Dorim să rămînem cîrtițe?

O să mă ierte cititorul că o să încep cu un citat cam lung, un citat din celebrul teatrolog polonez Jan Kott, autorul remarcabilului **Shakespeare, contemporanul nostru**, dar citatul e cum nu se poate mai potrivit pentru scopul articolului meu de astăzi: „Cîrtița lucrează sub pămînt, niciodată nu va ieși la suprafață. La nesfîrșit, nasc noi generații de cîrtițe, scobesc pămîntul în toate direcțiile și sînt mereu îngropate de pămînt. Cîrtița are visurile ei de cîrtiță. Multă vreme a nutrit iluzia că e stăpîna creației, că pămîntul, cerul și stelele au fost create pentru ea, că există un Dumnezeu al cîrtițelor care a făcut pe cîrtițe și le-a făgăduit o imortalitate de cîrtiță. Apoi, deodată, cîrtițele au înțeles că nu sînt decît niște cîrtițe și că pămîntul, cerul și stelele n-au fost create pentru ele. Cîrtița suferă, simte și gîndește dar suferințele, sentimentele și gîndurile ei sînt incapabile să-i schimbe destinul de cîrtiță. Ea va continua să sfredelească pămîntul și pămîntul o va acoperi mai departe. Și atunci cîrtița înțelege că este o cîrtiță tragică".

Acesta a fost destinul nostru evasigeneral sub regimul comunist — un destin de viețuitoare oarbe călăuzite de altele la fel de oarbe, dar care aveau tupeul și puterea să ne convingă că ele văd, că ele știu direcția, iar această direcție este cea bună. Uneori, unele din cîrtițele călăuzite ieșeau din întîmplare la lumină, vedeau că lumea este și altceva decît o uriașă întindere subpămînteană, că direcția în care erau călăuzite nu era tocmai cea mai potrivită. Erau, de îndată, decretate deviante sau bolnave și aspru pedepsite sau izgonite din minunata lume subpămînteană. Erau închise, internate, li se scoteau ochii ce se născuseră sub pleoapele închise. Nimeni nu trebuia să constate că regele e gol, nimeni să poată spune că drumul este o îngroziotoare fundătură. După evenimentele din decembrie 1989, asemenea cîrtițe deviante au devenit mai numeroase, au înfruntat destinul „orb", au sfidat teroarea și moartea și au ieșit la suprafață. Au putut să vadă cu ochii lor miraculos ieșiți de sub coajă că lumea nu este o uriașă movilă de țărînă ce trebuie să apese veșnic deasupra cefei. Cîrtițele au început, încet-încet, să devină ființe omenești, să refuze destinul de cîrtițe, să se emancipeze. Tot mai multe cîrtițe reușesc să parcurgă această benefică metamorfoză.

Dar acest fenomen de „de-cîrtizare" nu convine cîrtițelor călăuzitoare care-și simt amenințate privilegiile și statutul. După un moment de derută, poate chiar de „orbire" aceste ființe care nu știu, nu pot și nu vor să facă altceva decît să-și continue nefasta activitate „călăuzitoare" au trecut mai întîi, la contra-ofensivă, iar în ultimele luni chiar la ofensivă deschisă. Oriunde s-ar afla, nu încetează să denunțe „pericolele" libertății, să proslăvească minunățiile lumii subpămîntene în care ne-au ținut o jumătate de veac, să avertizeze spăimos asupra „riscurilor" ce și le asumă cei care doresc să gîndească cu propriul lor creier, să-și croiască în mod autonom destinul. În grupurile de cunoscuți, la locurile de muncă, în organizații sau în stațiile de tramvai, aceste nefaste ființe cîntă cîntecul pe care-l știu și pe care l-au cîntat dintotdeauna. În primele luni după revolta din decembrie, puteau fi văzute peste tot, elegant îmbrăcate și cîntînd prohodul democrației. Acum, s-au travestit, și-au adaptat ținuta la aceea a oamenilor ce „fac" în continuare cozile, dar adesea uită un amănunt — căciulile luxoase, ce nu se prea potrivesc cu restul ținutei. De fapt, și atunci cînd își „maschează" complet viața de huzur ce continuă să o ducă, dacă-i privești cu atenție, dacă-i asculți cu atenție, se divulgă — nu știu decît un singur text, iar acesta aparține trecutului în care doresc să ne întoarcă pe toți.

Iar acum, pentru că, într-adevăr, libertatea, inițiativa și autonomia persoanei prezintă „riscurile" lor, acești agenți ai lumii subpămîntene, aceste travestiri ale neantului au adesea succes. Nu ne-am putut elibera cu toții de destinul de cîrtiță, nu sîntem încă în stare să ne asumăm propriul nostru destin în libertate, nici să ne păstrăm speranța, chiar și în aceste împrejurări pline de vicisitudini ale tranziției spre o lume normală. Și, în fond, pe acest lucru contează agenții neantului — pe inerția noastră, pe amintirea greu de șters a lumii subpămîntene, pe teama noastră de schimbare, pe perplexitatea în care ne găsește libertatea pe o bună parte dintre noi. În momentul de față, avem încă posibilitatea să alegem între destinul de cîrtiță și cel de ființă omenească liberă și responsabilă de felul în care-și proiectează viitorul. Depinde încă de voința noastră să ne jucăm corect această șansă. Dacă nu vom ști să o facem, nu vom mai putea da vina nici pe împrejurările istorice nefericite, nici pe „forțele asupritorilor sprijiniți din afară". Pentru prima oară după o jumătate de veac puterea de a decide se află în mîinile noastre. Vom deveni oare ființe libere? Vom prefera să ne întoarcem la destinul cîrtițelor? Nu știu sigur, știu însă că ne jucăm, oarecum iresponsabil, o mare și, poate, unică șansă.

Liviu ANTONESEI

Poligon 20

Capete de ghips

Sîntem în 17 martie 1991 și Imperiul Sovietic își adjudecă, de astă dată cu acte în regulă, Basarabia. Estimp, o parte a literatorilor noștri — o anumită parte — se răfuiește cu cealaltă parte a literatorilor noștri și nu suflă un cuvințel despre trădarea intereselor naționale, trădare îndelung dospită în umbra coloanelor palatului Cotroceni. Mai degrabă dl Andon, redactor-șef la ADEVĂRUL, ins care a făcut toate jocurile publicistice pe vremea lui Ceaușescu, pare preocupat de ceea ce se întîmplă acum în Basarabia decît, să spunem, dl Valeriu Cristea. Dl Cristea nu mai poate mima naivitatea, cum cu succes a mimat pînă acum. Dl. Cristea de la *Adevărul* este, astăzi, un simplu articler în slujba lui Iliescu. Ca orice slujbaș bine plătit, dl. Cristea de la *Adevărul* sare imediat în apărarea Jupînului: „Cum? dl. Iliescu și Richard al III-lea! Nu se poate! Blasfemie!" — și dăi, și luptă. Mă rog, unora le place la stăpîn... Într-un articolaș intitulat *Isteria urii*, dl. Cristea pare minat tocmai de acest sentiment: ura. Ca să nu mai vorbim de accesele de megalomanie, îngrijorătoare: „Cîteva lovituri tot am dat, cîteva așchii tot am dislocat". Sigur, este dreptul d-lui V.C. să creadă că este *sculptorul opoziției*, cel care „o cioplește" (deci, mai degrabă, cioplitorul ei) deși, măcar și prin extincție sau educație, domnii din opoziție fac figură de aristocrați pe lîngă plebeul parvenit care este Iliescu... Și nici nu îndrăznim să credem că dl. Cristea, sau dl. Simion, sau dl. poet Sorescu scriu discursurile actualei puteri. Prea sînt stupide!... Prea au miros de Ferentari și prea se mulează pe ceea ce așteaptă mahalaua... Dar, să mergem mai departe: deci, în timp ce Basarabia este anexată cu acte în regulă, unii domni scriitori din anturajul președintelui se țin de răfuieli, (de multe ori cu caracter personal) cu alți scriitori care, nu întîmplător, se află de cealaltă parte a baricadei sau, pur și simplu, și-au asumat rolul de observatori neutri. Răfuielile acestea sînt niște diversiuni. E clar. Provocînd pe dl. Manolescu, de exemplu, abatem atenția de la problemele stringente — e un calcul de o simplitate deconcertantă, dar nu lipsit de oarecari rezultate; n-ar fi deci, de mirare, să vedem cum gospodina care stă la rînd, învinuiește, să spunem, *România literară* sau *Convorbirile literare* pentru toate mizeriile-i cotidiene, mai ales că diversiunile de care vorbeam apar în jurnale relativ citite și, în orice caz, nesupuse cenzurii difuzării presei. În această ordine de idei o să vă comunic ceva interesant: la magazinul de unde îmi cumpăr eu pîine se vinde (se dă!) *Adevărul* și *România Mare* + o nenorocită de foaie, intitulată *Iașul*, scrisă de toate scursurile refuzate pînă și de rigole. Atît. Atît *se dă*!

Ce să mai spunem?

Că astăzi (17 martie 1991) este o zi tragică pentru noi, românii. O știe toată lumea mai puțin Președintele, Parlamentul și Guvernul. O știe toată lumea, mai puțin o anumită parte a presei. Partea aceea atașată idealurilor moscovite ale lui Iliescu.

Și o observație cu caracter personal: nu cred că demonstrațiile, marșurile și veghea neîntreruptă pot ajuta cu ceva pe cei din Basarabia. E ca și cum ne-ar durea capul și noi ne-am pune piciorul în ghips. Prea-sentimentalul popor român a fost în stare să facă un *pod de flori* pentru o bișniță înfiorătoare, dar nu mai e în stare să facă același lucru cînd pe străzile satelor și orașelor basarabene patrulează tancurile armatei care ni l-au adus pe un Bîrlădeanu pe cap!...

Sinistră comedie mai joacă literatorii noștri brusc preocupați de cioplirea opoziției!... Sinistră batjocură cuvintele lor aliniate, tunse, disciplinate încolonate într-un front cu o ideologie de mucava poleit cu staniol. Dar, ce să ne mai mirăm? În fond, cei care au trebuit să aleagă, au ales. Și fiecare va primi după cum a crezut. Cam atît.

Dorin SPINEANU

P.S. Îmi permit să îndrept o eroare: vinovat pentru articolul *„Poetul Sorescu vrea liniște"* este autorul acestor rînduri și nu dl. Al. Dobrescu, cum greșit a apărut în *România Mare*. Dl Dobrescu se face vinovat numai pentru faptul de a fi publicat materialul incriminat în revista amintită, revistă pentru care granițele României se termină la Prut oferindu-ne, în schimb, Ardealul, pe care, totuși, îl știam bine. merci. Salutare, grobeilor!

Cîte lichele patente nu dau lecții în numele unor concepte nobile? (2)

• interviu cu Gheorghe GRIGURCU •

În anii „epocii de aur", scriitorii, deși au incomodat într-o anumită măsură regimul, care i-a șicanat și i-a marginalizat, n-au constituit totuși un mare pericol pentru stabilitatea sistemului. (Nu vorbesc aici de cele cîteva cazuri de opoziție fățișă, care nu au devenit totuși o mișcare de amploare.) La noi, literatura samizdat, care a avut un efect în alte țări din estul Europei, a fost ca și inexistentă. Dar mai este un aspect. Nu numai literatura considerată subversivă, dar chiar și literatura publicată „oficial", ca să spunem așa, a jucat, în celelalte țări estice, un rol important în formarea opiniei publice, în impunerea unor valori etice etc. A avut oare un asemenea efect și literatura noastră? Nu a fost oare ea, prin preocupările insistente pentru textualism, pentru celelalte probleme „estetice", absentă de la ceea ce ar putea să se pretindă de la literatură — cultivarea respectului pentru valorile omului etc.? Desigur, toate preocupările pentru tehnica literară constituiau, într-o anumită măsură, o fugă de modelul pe care îl susținea oficialitatea. Dar, toate acestea nu au însemnat, pe de altă parte, și o fugă de problemele capitale ale societății românești? Alte literaturi din est nu numai că nu au ocolit problemele colectivității lor, dar chiar le-au plasat în poziția cea mai importantă.

E drept că n-am avut o literatură samizdat, dar nu ne-a lipsit o literatură „estică", deci de protest și rezistență, apărută în occident, beletristică, memorialistică, istorică, eseistică, de la Petru Dumitriu, Ion Caraion, Paul Goma, Bujor Nedelcovici, Mircea Dinescu la Vlad Georgescu, Constantin Dumitrescu, Victor Frunză, la care se pot adăuga numele exilului românesc mai vechi, în frunte cu Virgil Ierunca și Monica Lovinescu. Producție asupra căreia s-au năpustit, ca niște gîndaci devoratori, năimiții partidului și ai securității, ceea ce demonstrează că nu le părea deloc inofensivă. Proporțiile acestei literaturi, deși nu erau competitive cu cele ale literaturii similare create de polonezi, de unguri ori de cehoslovaci, nu erau, cu toate acestea, neglijabile. Fenomenul reprezenta mai curînd un cap de pod sau un fanion înfipt pe un teritoriu a cărui cucerire urmează. Evident, centrul de greutate al literaturii române se afla în România. Prin majoritatea reprezentanților săi, aceasta a întruchipat după liberalizarea din jurul anului 1965, o poziție specifică, sustrăgîndu-se celor mai oneroase pretenții ale autorităților, care au jugulat-o aproape fără excepție în perioada anterioară. A fost, în linii mari, o literatură autentică, ce nu s-a supus nici tezelor din iulie, nici altor grosolane ingerințe ale ideologiei de partid. Acest fapt nu putea să nu aibă un efect benefic asupra opiniei publice. Înainte de a găsi un punct de sprijin în acțiunea unor dizidenți ridicați din rîndul scriitorilor, societatea noastră civilă s-a regăsit într-o apreciabilă măsură în scrierile de valoare, orientate după busola unor conștiințe independente. Probitatea creatorilor ce au rezistat presiunii totalitare, nemijlocite ori insidioase, a ieșit în relief prin contrastul frapant cu dezerțiunea unui mănunchi de autori care s-au pus necondiționat în slujba puterii nelegiuite, de felul unor Eugen Barbu, Adrian Păunescu, M. Ungheanu, Dan Zamfirescu, Paul Anghel, Dinu Săraru, Ion Gheorghe (mă limitez acum la perioada ultimului sfert de secol). Indiscutabil, lucrurile nu sînt simple. Așa cum am arătat mai înainte, a funcționat și o diversiune estetică (structuralistă, semiotică, textualistă etc.), dar cine poate disocia exact rolul pozitiv jucat de producțiile „neangajate", de cel negativ, pe care le-ar fi putut avea în subsidiar unele dintre ele, al neutralizării sau substituirii posibilului protest? Contează atitudinea fiecărei personalități. Acolo unde opera socotită autonomă, imună la virusul propagandei, „s-a completat" cu o activitate jurnalistică ori administrativă subordonată dictaturii, putem indica, cu certitudine, duplicitatea, cinismul, carența de caracter și de conștiința creatoare. Al. Ivasiuc, Marin Preda, Aurel Baranga, D. R. Popescu, Constantin Țoiu, sînt tipici în această privință a dublei identități. Cochetînd cu marxismul și cu situațiile înalte, cu limba de lemn și cu privilegiile hărăzite nomenclaturii, atari autori, adesea veritabili plutocrați ai literei, au aparținut „aripei conducătoare" a scriitorilor (o variantă specializată a „noii clase"). Documentele abundă și e sigur că vor fi date în vileag, pecetluind ceea ce știm cu toții, ceea ce pînă acum nu s-a putut exprima în scris. Oricît de surprinși ar fi unii cititori deprinși deja cu o „listă de valori" înțepenită, pe care a început a se depune praful, ca pe o mașinărie nepusă în funcțiune, se apropie momentele unei revizuiri. E limpede că imaginea literaturii române postbelice va arăta altfel în anii ce vor veni. Truismele critice, avînd nu de puține ori în spatele lor jocul pervers practicat de puterea totalitară, vor fi supuse unei inevitabile discuții. E de presupus că vor fi contrariați și unii exegeți. Și anume cei care au adus un exces de elogii unor autori ce se vor „clătina" pe soclurile lor improvizate, lipsiți de protecția oficială și de aura unei popularități fabricate.

Radicalizarea la care duce de fapt atitudinea politică așa cum e practicată la noi nu trădează, de fapt, o poziție anticulturală? Bine intenționați, scriitorii care se angajează în această luptă nu au, fără voia lor, o atitudine anticulturală?

În nici un caz! Cultura presupune momente de luptă pentru susținerea principiilor ei, periodic amenințate. O cultură inertă, pasivă precum o simplă vegetație, alcătuiește o pradă ușoară a vrăjmașilor ei, fiind, în fond, un fenomen nesănătos, de degenerescență. Titu Maiorescu, E. Lovinescu au fost nu doar cei mai de seamă critici ai noștri, ci și cei mai de seamă combatanți pe tărîmul lor de activitate. Promptitudinea și vigoarea cu care atît de numeroși oameni de litere români s-au angajat, după decembrie, în bătălia pentru apărarea valorilor democratice e un lucru profund emoționant, ca un curcubeu vestind fertilitatea, armonia existenței spălate de furtuna revoluționară. Comunismul n-a izbutit! N-a izbutit să ne sece energiile, să ne efemineze, să ne zdrobească! Una din toxinele de temut pe care ni le inocula era concepția ce sugera, după cum spune Leszek Kolakowski, „zădărnicia oricărei împotriviri" „faptul că represiunea va dura la infinit" și ca singura soluție rezonabilă ar fi resemnarea. Iată că tăria conștiinței scriitorilor, artiștilor, intelectualilor noștri a învins Molohul! De sub torpoarea retoricii oficiale, de sub zgura tuturor suferințelor, frustrărilor, mistificărilor, mutilărilor, oamenii condeiului se ridică la luptă cu o energie parcă augmentată de deceniile exasperante ale opresiunii! Departe de a fi „anticulturală", o „renunțare" la creație, așa cum șoptesc din umbră vocile derutei sau, mai frecvent, ale resentimentelor interesate, subordonate în continuare duhului rău al despotismului, acțiunea lor semnifică, sînt convins, cel mai important serviciu pe care, în ceasul de față, așa de tulbure și dureros, îl pot aduce culturii.

Tot o chestiune de etică. Ce ați face dacă ați afla că într-un partid în care, să spunem, sînteți înscris, s-a strecurat unul sau mai mulți dintre cei care ieri lucrau la distrugerea economiei, culturii române? Sau dacă ați auzi ca în numele ideilor revoluționare la care aderă mulți oameni cinstiți, care cred realmente în dreptate, în libertate, în democrație, vorbesc foști delincvenți?

Întrucît, așa cum v-am spus, nu sînt înscris în nici un partid, încerc să-mi pun chestiunea teoretic. E cu neputință ca o comunitate umană de o anume amploare să fie perfect omogenă, să nu aibă „uscăturile" ei. Ce-aș face dacă aș aparține unui partid și aș fi dezamăgit de alți membri ai acestuia? Depinde de ponderea unor astfel de indivizi și, neîndoios, de gravitatea faptelor ori a declarațiilor lor. Depinde și de atitudinea conducerii respectivei formațiuni politice. Dacă n-aș căpăta o satisfacție de ordin etic, deci dacă atari persoane n-ar primi o sancțiune promptă și convingătoare chiar în interiorul partidului, aș fi nevoit a da o replică personală și aș reflecta foarte serios la o retragere. Dar cîte năstrușnicii nu se comit azi în numele „ideilor revoluționare!" Cîte persoane vădit pătate, cunoscute ca niște cai breji ai propagandei dictatoriale ori ai structurilor ei administrative, nu încearcă a se strecura pe ușa din dos a presei enorm multiplicate, nu vorbesc ca și cum nu li s-ar putea reproșa nimic? Cîte lichele patente nu dau lecții în numele unor concepte nobile? Inocența e contrafăcută cu cea mai mare ușurință, într-un context confuz și agitat, în care tangajul face ca valoarea și nonvaloarea, cinstea și necinstea, cuviința și neobrăzarea să se amestece! E adevărat că idealurile înalte nu pot fi compromise de adeziunea interesată a unor demagogi, a unor carieriști, a unor, cum ziceți, „delincvenți" (nici din aceștia nu sînt puțini!) Doar asemenea inși se compromit și mai rău! Doar ei și nu principiile pe care le uzurpă! Asta însă într-o ordine ideală, să nu uităm acest mic amănunt! În realul nostru meschin, ei prosperă în mod curent, inclusiv sub forma unor uriașe cîștiguri bănești, sînt crezuți de către cei neinformați, iau locul cuvenit altora mult mai vrednici. Culmea decăderii cred că o realizează Eugen Barbu, ilustrînd ceea ce, cu titlul unei cărți interbelice a unui prozator uitat, se poate numi „drăceasca schimbare de piele". Deși e mai grav decît atît! Căci puțin stimabilul autor al *Groapei* continuă pe față, fără nici o jenă, politica ceaușistă, radicalizînd-o în sensul xenofobiei și al agresivității celei mai murdare, și, *în același timp*, se dezice de geniul de la Scornicești și de glorioasa academiciană, de acoliții lor pe care i-a lingușit cu fervoare pînă ieri, încearcă a lua distanțe față de securitatea care l-a patronat și-l patronează, punîndu-i la dispoziție hîrtiile ei secrete. Ipochimenul publicistic nu se dă în lături de la înscrierea în două registre contradictorii! Confuzia e totală, pe panta unei declasări ce pare a nu mai avea capăt. Adrian Păunescu îi stă în preajmă, trecînd cu dezinvoltură de la cultul delirant, avînd aerul unei manifestări de erotism pervertit, față de N. Ceaușescu, la adorarea lui... Ion Antonescu! Fosta căpetenie ideologică a mișeliei de partid, Eugen Florescu, se străduiește și el a ne instrui întru „democrație", calomniind vulgar cu limba încă împleticită și cu penița încă scămoșată de colportarea prețioaselor indicații prezidențiale. Mai sînt însă și alții... Dintr-o listă foarte lungă, mă mărginesc a-i menționa pe Sergiu Nicolaescu, cineastul-senator liberalizant de azi, care nu pregeta a executa pe industrioasa-i peliculă comenzile regimului pe care-l detestă în parlament cu aplomb oratoric, pe Marin Sorescu, care s-a grăbit să publice îndată după Revoluție un vraf de texte „protestatare", datate din [illegible] și în care declara admirativ că masa de lucru a dictatorului de la București e planeta întreagă și care acum nu șovăie a se întovărăși cu tov. A. Păunescu, colaborînd ostentativ la foaia acestuia, pe Nicolae Iliescu, tînărul dar deja versatul prozator care numai în cîteva zile, poate chiar în cîteva ore, trecea voios de la encomiul dictatorial la cel democratic.

Credeți că în următorii ani critica literară va mai juca rolul important pe care l-a jucat în spațiul nostru cultural în timpul dictaturii? Va mai fi criticul literar o personalitate de prim-plan cum a fost înainte?

Nu văd de ce s-ar produce o diminuare a rolului criticii literare. Corespunzînd unei constante a spiritului modern, e de crezut că ea se va dezvolta conform cu „logica" sa internă, cu toate că va fi lipsită de „jocul" seducător cu tirania, căreia i-a dejucat, nu o dată cu strălucire, întunecatele mașinațiuni. Lupta aceasta necurmată cu o putere abuzivă a ajutat-o să-și dezvolte posibilitățile, să se fortifice și să fie capabilă de performanțe, aidoma unui atlet după un lung antrenament. În ceea ce are mai substanțial, mai reprezentativ, critica românească a dobîndit o autoritate nu doar intelectuală, ci și morală pe care poate că n-ar fi putut-o avea în timpuri „de pace". Tot răul are și un bine! Afirm aceasta fără a-i uita slăbiciunile, jumătățile de îndrăzneală, prilejurile în care a preferat „să închidă ochii" sau să facă mici concesii marilor funcții politic-administrative, chiar sub semnăturile ei cele mai bine cotate. Tabloul de ansamblu e, cu toate acestea, pozitiv. În fața criticii se deschide, în împrejurările de față, un cîmp larg de acțiune. În primul rînd, ea va trebui să se purifice, să

e pune acele reziduuri ale adaptabilității, ale conjuncturalismului, ale menajamentului excesiv, care o mai stînjenesc lăuntric. Să se autoaprecieze cu luciditate, distingînd între flexibilitatea firească a fibrei cerebrale și cea pornită din intenția unei acomodări, dacă nu a unei prosternări. Să se scuture de inerția care a blocat-o în judecăți și ierarhii ce păreau, poate, la un moment dat, judicioase și chiar temerare, dar care, în fluxul normal a devenirii, se cuvine a fi revăzute. Apoi va trebui negreșit să-și îndrepte atenția asupra acelor aspecte ale literaturii și ale vieții literare asupra cărora nu a putut pronunța pînă acum într-un chip „absolut", adică în condițiile libertății. Va avea îndatorirea de a supune trecutul accidentat, atît de eterogen, al producției din lunga perioadă a dictaturii unei analize necomplexa necomplezente, eliminînd ceea ce este de eliminat pentru că e atins de caducitatea imixtiunii totalitare și punînd la locul meritat literatura „interzisă", în speță cea care s-a ivit sub steaua vitregă a exilului. Un adagiu al lui Marx, citat pînă la sațietate, cerea să ne despărțim de trecut rîzînd. Evident că ciracii săi, așa cum i-am cunoscut prin prisma „socialismului real", puteau cel mult să rînjească! Socotesc că de trecut se cade a ne despărți cu o mare gravitate, cu o concentrare spirituală care să definească trecutul și să ne definească și pe noi. Fără o asemenea disociere conștientă în cel mai înalt grad față de ceea ce s-a petrecut, axată pe un ethos activ, neslăbit, nu vom fi în măsură de nici o înnoire care să dureze. Vom continua să plutim, bucuroși de inconștiența noastră confortabilă, poate chiar mănoasă, în apele noroioase și călduțe ale compromisului steril.

Credeți că volumele de critică literară pe care le-ați scris în deceniile care au trecut vor mai avea, în anii următori, greutatea pe care au avut-o?

La această chestiune vor putea răspunde cititorii și eventualii lor comentatori. Pot preciza doar că am scris totdeauna ceea ce am crezut de cuviință, în virtutea conștiinței mele profesionale și omenești, și că, prin urmare, nu mi-e rușine de nici una din paginile la care vă referiți.

Ce înseamnă pentru dv. Uniunea Scriitorilor de astăzi?

Faptul că m-a dezamăgit conferința scriitorilor din 1990, cel dintîi conclav al nostru postrevoluționar, nu înseamnă că mă dezamăgește Uniunea Scriitorilor, for spiritual de mare însemnătate, bastion al împotrivirii la totalitarism, aproape fără pereche în țară, pînă la introducerea de către partid, în spațiul său, a unui cal troian, sub chipul așa-zisei „conduceri operative", în frunte cu nefastul D. R. Popescu. S-a manifestat, în acea simandicoasa întîlnire din sala unde altădată se derulau, după un strict tipic, faimoasele congrese ale p.c.r., un fenomen de recul, o stare, aș spune, mic-burgheză. Scăpați de amenințarea cenzurii, a interdicției de semnătură, a urmăririi și a percheziților (și eu am avut parte de una, efectuată de către securitate, la 7 februarie 1985, la puține zile după ce doi binevoitori literați tîrgujieni mi-au făcut vizită de... recunoaștere), scriitorii români s-au dedat, în majoritate, la considerații birocratice, la răsucirea interminabilă a unor articole de statut și mai ales la socoteli financiare. Aveau aerul că nu-i mai interesează ce s-a întîmplat, că vor exclusiv să se „destindă", într-un plan de bună gospodărire! Reacție care-și poate afla, la rigoare, temeiul în criza, în îndurerarea, în marea crispare a perioadei anterioare. Factorii administrativi au o semnificație pe care nici prin gînd nu ne-ar trece s-o diminuăm, dar, în mod indiscutabil, ei nu sînt de natură a determina o strategie a obștii, un orizont al acesteia. Finalitățile ideatice, comportarea fundamentală a Uniunii Scriitorilor au fost astfel departe de a se preciza. Căci oricîte nevoi materiale ar avea membrii ei, instituția noastră nu e o adunare de contabili sau o casă de ajutor reciproc! Consider că, la ora actuală, îi lipsește un program clar, un proiect de acțiune, care s-o aducă în prim-planul problematicii social-politice și, evident, culturale. N-ar fi greu de alcătuit un atare program, poate că se și află în scriptele ei vreo ciornă a sa, dar e mai grea transpunerea lui în viață. Un anume defetism se relevă în cadrul Uniunii Scriitorilor, o prea mare diversitate de atitudini, de interese, de inerții, de păreri ori de... tăceri, care-i împiedică o unitate de acțiune. Între oamenii de bună credință și de bun simț, care predomină, se află destui ambițioși, vînători de posturi și avantaje ce și-au avivat pornirile în circumstanțele labilității generalizate de după decembrie. Se mai află fosile staliniste și netrebnici ceaușiști care adulmecă un nou os de ros, se află și veleitari, inși cu o conștiința măruntă, lași pe care nu se poate conta. Paradoxal, dacă confruntarea cu dictatura a scos la iveală calitățile morale ale unor confrați, care au pășit în primele rînduri ale împotrivirii, care au adus o contribuție esențială la denunțarea, șubrezirea și demolarea cumplitei puteri uzurpatoare, după Revoluție au ieșit la suprafață defectele unor scriitori despre care nu aveam o părere rea, interesele egoiste, vanitățile, resentimentele înguste, invidiile, inconsecvențele, pornirile ariviste ș.a.m.d. Alt ciclu de avantaje (funcții de conducere, călătorii în străinătate, locuințe luxoase) a intervenit, sugerînd putința unei noi stratificări în sînul obștii, alcătuirea unei noi categorii de favorizați. Cîțiva autori de vază, poeți, critici, romancieri, pe care i prețuiam nu numai pentru operă, ci și pentru ținută demnă, intransigență, chibzuință, lealitate, mărturisesc că m-au decepționat. S-au retras pe pozițiile unui individualism închistat ori revendicativ, după ocazie, s-au detașat de lupta pentru principiile frumoase pe care le aclamau pînă deunăzi și care cere, totuși, riscuri, s-au apropiat într-o manieră neașteptată de pozițiile, atît de contestabile moralmente, dar neîndoios profitabile materialmente, ale cercurilor recent stabilitei conduceri politice. Mai poate fi vorba, astfel, de o coeziune? De o acțiune solidară, eficientă, a Uniunii Scriitorilor? De un interes egal împărțit pentru necesitățile spirituale și materiale, uneori foarte presante, ale tuturor membrilor ei? De un, altfel spus, sindicalism autentic? Mă tem că, pentru o bună bucată de timp, nu!

Astăzi, cînd putem face comparații fără complexe (fără acele rețineri „patriotice" care ne obligau să nu spunem niciodată că la noi ceva e mai rău ca în altă parte), care credeți că e situația literaturii române, cîtă a fost pînă acum, comparativ cu literatura Europei occidentale, de pildă?

Un lucru interesant: pe cît ne îndepărtam, sub toate raporturile, de Europa, în timpul domniei lui N. Ceaușescu, ca rezultat al aberantei lui politici de albanizare, pe atît aveam mai intens mirajul Europei, al uneia, desigur, curățite de toate păcatele, idealizate. Mirajul cultural era unul dintre cele mai puternice. Mai mult decît oricînd în istoria noastră, eram confiscați de gîndul fascinant al unei afirmări masive pe continent... Gînd măreț, constructiv, deși nelipsit de o nuanță de iluzionare. Opunîndu-ne superlativelor protocroniste, acelor superlative proprii, pînă și la nivelul limbii, după cum susține Klemperer, oricărei propagande comuniste, nu ne puteam despărți de stimulentul unui mecanism, în bună parte falacios, al succesului „sigur", al victoriei celei mai cate orice. Nu meditam suficient la șansele, ratificabile istoric, ale realizării visului nostru. Căci deschiderea românilor spre universalitate a cunoscut două aspecte. Pe de o parte, am avut spirite întemeiate pe funcția universalului, organizînd programatic cele mai strînse relații cu marile culturi și izbutind a se face (a ne face, de cele mai multe ori) cunoscuți peste hotare, de la Dimitrie Cantemir la Nicolae Iorga și, incontestabil, la tripleta Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran. Pe de altă parte, am avut spirite tot atît de însemnate care n-au cultivat în chip special, uneori n-au cultivat defel, ecoul mondial al creației lor, de la Eminescu la Blaga, Arghezi, E. Lovinescu, G. Călinescu, Constantin Noica. Care sînt mai „importanți?" Care sînt mai „europeni?" E ca întrebarea dacă e mai greu un kilogram de fier decît un kilogram de fulgi! În cel de-al doilea caz, al lipsei (momentane) de popularitate în occident, avem a face, nu mai puțin decît în primul caz, cu valori de prim rang, ce, în chip *obiectiv*, aparțin spațiului cultural european, aparțin culturii universale! Mai devreme ori mai tîrziu, nu ne îndoim că ele vor suscita un mai susținut interes al publicului și al cercetătorilor străini. Centrismul cîtorva mari țări fiind un element de conjunctură, el se va relativiza, devenind tot mai permeabil la creațiile exponențiale ale popoarelor care azi sînt încă puțin cunoscute. Deocamdată, aceste creații alcătuiesc o rezervă axiologica, o latență în care putem avea toată încrederea. Eminescu nu e mai puțin semnificativ decît Baudelaire sau Pușkin, Blaga decît Rilke sau Claudel, E. Lovinescu sau G. Călinescu decît De Sanctis sau Thibaudet sau Gundolf. Există o nervozitate publicitară, o impaciență a „relațiilor", a „contactelor", pe care izolaționismul ceaușist le-a agravat. Nu trebuie pierdută din vedere împrejurarea că restrînsa atenție a străinilor față de o seamă de mari creatori români denotă o inferioritate, o insuficiență a acelor străini, remediabilă în timp. Firește, ne revine obligația de a-i cîștiga, de a-i sensibiliza la ceea ce ei încă ignoră, fără însă a ne lamenta disproporționat, a melodramatiza o „inferioritate" de conjunctură, ce ne-ar marca. Din faptul că scriitorii români nu sînt mai „populari" în vest, nu putem nicidecum trage concluzia unui deficit de valoare estetică în ceea ce-i privește. Apăsînd excesiv și grăbit, cu o hărnicie de comis-voiajori culturali, pe latura „contactelor" cu orice preț, putem ajunge la situații caricaturale, precum cea semnalată de către Adrian Marino, care ne arată că N. Tertulian, ca autor al unei cărți despre Georg Lukács, e cunoscut în mediile franceze, care n-au habar de Lovinescu sau Călinescu! Să ne aducem aminte că N. Tertulian a fost un zelos ideolog de partid, care, într-un mai vechi opuscul, l-a trecut pe E. Lovinescu prin instanța inchizitorială a numitei ideologii. Dar ocupîndu-ne mai mult de N. Tertulian, n-am contribui cîtuși de puțin, cred că sînteți de acord cu mine, la chestiunea prezenței spiritualității românești în lume!

Ce se va întîmpla cu revistele literare? Vor rezista? În ce formulă? Nu vor fi minate de senzaționalism, de probleme politice, etc., într-un cuvînt nu se vor transforma în asemenea măsură încît să nu-și mai merite denumirea de reviste literare? Scriitorii nu-și fac oare iluzii sperînd că mîine vor fi mai mulți oameni decît ieri care să se intereseze de munca lor?

Deoarece ne aflăm într-un moment de răscruce istorică (oricît de circumspect aș fi față de folosirea acestui epitet devalorizat prin limba de lemn, nu cred că e nepotrivit a-l înscrie aci), într-un moment pe care, poate, urmașii noștri îl vom compara cu cele din 1848, 1859, 1918, este de înțeles marea efervescență civică ce a cuprins întreaga noastră presă. Cum ar face excepție revistele literare? Există o generoasă tradiție a militantismului scriitorilor noștri pentru cauzele patriotice și spre a o evoca, întrucît este arhicunoscută, n-aș avea altă soluție decît reproducerea unor date de manual școlar. N-am impresia că Heliade sau Alecsandri sau Bălcescu sau Eminescu sau Iorga s-ar supăra citindu-ne. Sigur că e o exaltare, o deversare a textului social-politic peste toate coloanele unui periodic literar! E un fenomen de excepție la o împrejurare de excepție! Încă dinaintea ultimului război mondial n-am avut o presă nesupusă cenzurii și e normal să asistăm la erupția somptuoasă, precum a unui zăcămînt de petrol abia descoperit, a unor materii de conștiință ce riscau a trece în patrimoniul geologiei. E o izbucnire năvalnică, dincolo de orice considerente ale rațiunii reci, dincolo de orice economie a verbului. Înțeleg neliniștea dv. și încerc să vă răspund: va trece! Durează ceva mai bine de un an, însă de un an care ne-a părut a concentra într-insul cîteva decenii! Va trece odată cu frămîntările, spasmele, dislocările contextului nostru obștesc, factori vitali repercutați la scara fiecărei ființe purtătoare de condei. Va trece, luînd cu sine inevitabilul mîl la care vă referiți, al senzaționalismului, ca și al erotismului infantil, al improvizației, al diletantismului. Cînd evenimentele vor reintra în normal, același lucru se va întîmpla și cu publicația românească. Același lucru se va întîmpla și cu literatura. Evident, așteptăm un normal autentic iar nu unul al liniștii precare, al calmului impus ce vibrează în jurul armelor represiunii ațintite spre piepturile celor dezarmați. Așternind aceste cuvinte, mă gîndesc cu oroare că ele nu constituie doar o metaforă, căci armata a căpătat, nu demult, împuternicirea unui parlament cu o înaltă răspundere patriotică de a trage în propriul său popor. Scriitorii vor să revină la uneltele lor, vor să fie scriitori! Și pentru a putea fi scriitori, fără obligația unui haraci plătit de conștiința lor vreunui despot hrăpăreț și anturajului acestuia, își apără acel „drept de a nu minți", care, în formula unui celebru francez al secolului nostru, este însuși înțelesul libertății.

Interviu realizat de
C. PĂTRAȘCU

Chacall

AETERNUM VALE

Odată cu eclatantele interioare occidentale, mai năvălește în casa românului, prin TV, și cîte-o înmormîntare în stil sobru. Cu ciocli în costum negru, papion, joben six reflets, mănuși glacé, cu uimitoare dexterități în mînuirea funiilor. Familia defunctului, și ea, elegant cernită, silențioasă, reținută. Ce-i cu ăștia, se întreabă vexat românul? Ce-i cu scrobiții ăștia seci și antipatici? Și-apoi, ce-i cu graba asta a lor de a-l vedea pe răposat cît mai rapid în pămînt? Ce mai contează, în fond, o întîrziere de-o jumătate de oră în raport cu infinitul? Ce oameni! Fără suflet. Fără haz. La bisericuța din Eternitate, cînd e să se oficieze o înhumare, lucrurile se petrec altfel. Total altfel. Întîi și-ntîi, nimeni nu se grăbește. Cel drag, aflat în sicriu, este reținut de-ai lui cît mai mult, nu este zorit să-și ocupe locul de veci. Un minut de întîrziere sub cerul de-aici înseamnă un minut furat eternității de dincolo. Cîteva ființe întreprinzătoare și verbioase dirijează totul și iau seama să nu se sară nici un episod al periplului către groapă. Sînt așternute în calea răposatului pernele și plapumele tuturor moliciunilor la care dînsul atîta a ținut, mai ales în nopțile lungi de iarnă, cînd iatacul mima temperatura îndepărtatului serai. Punțile cu prosoapele, la fiecare oprire, ce să însemne decît gestul obișnuit al celui care, în viață, marca spălarea mîinilor și picioarelor? Înainte sau după consumarea desfătărilor. Odată la groapă, și cu slujba mîntuită, cel destinat infinitului este plîns pentru ultima oară, în timp ce oamenii cu frînghii și lopeți îl despart, în sfîrșit, de cei rămași pe mal. Nu înainte ca un suflet de găină odoleană să mai planeze, o secundă, peste hăul gropii. Crucea pusă, nu mai rămîne decît îndestularea flămînzilor. Care, la auzul clopotului, răsar de după cruci îndepărtate și se apropie cu gurile întredeschise și cu sacoșele căscate. Un prim act al veseliei se consumă pe loc, în zvon de pahare și-n damf de bucate. Ce, răposatului nu i-a plăcut și lui un pahar? O bucată? O bucățică? Pînă ce groparii să dea formă mormîntului, flămînzii și însetații lumii sînt deja îmbujorați și regurgitează întru sufletul decedatului. E, pe buza gropii, în mic, ceea ce se va petrece peste o oră acasă, cînd voioșia de esență traco-dacică atinge cote învecinate cu botezul și cu nunta. Ce, răposatului nu i-a plăcut și lui să rîdă?

Așa că, se-ntreabă românul, vis-à-vis de briantele seriale străine unde nu se poate să nu fie și cîte-o înmormîntare șic: ce-i cu sclifosiții ăștia?

Val GHEORGHIU

Paul GOMA

ARTA REFUGII (3)

La Seica l-am găsit pe Mihai rozând cartea Nici n-a înălțat ochii :

— Nô, ridicatu-i-o și pe-ai tăi ?

— Ridicat, am răspuns.

— Auzît-ai dacă lu' tata i-or dat drumu ?

— Nu. La voi era încuiat, câinii dezlegați, am strigat din uliță, maică-ta a zis că nu-i nimeni acasă.

— D-apăi n-o hi fost...

— Așa mi-a strigat maică-ta : Nu-i nime-acas' !

— Nô, păi asta-i, a zis Mihai după o vreme, oftând ușurel.

Bătrâna era mult mai curioasă, a trebuit să-i povestesc (nu i-am spus de casă, cu atât mai puțin de masă). Și mai curajoasă : a început să-i blesteme, pe comuniști, să-i înjure ca pe la București, nu-i mai scotea din „bagabonți". încât Ilă a rugat-o, cu gene umede, să nu mai vorbească așa tare, că se aude. Ba chiar să nu mai vorbim deloc despre asta.

— Tu nu-l cauți pe taică-tău ?, l-am întrebat. Să-i căutăm împreună.

— Un' să-l caut ? Nu-i slobod să cauți pe ridicați, așa-i ordinu' de la ei și ordinu nu se discută. Lumea zice că le-o da drumu'. da-ncet, încet, ce să ne mai ostenim noi și să dăm o groză de bani, pe trin...

Am mâncat ce mi-a dat bătrâna și am ieșit. N-am spus unde mă duc și nici nu m-au întrebat — Ilă s-a prefăcut că nu bagă de seamă. Am ocolit mult, nu voiam să mă duc direct la Cojocaru. am intrat prin grădină.

M-au luat în brațe, amândoi. Și fetița m-a sărutat. Mi-au spus, când unul, când altul, când amândoi deodată, că eu să știu știu: ei sunt ca-ai-mei, eu sunt ca-al-lor. Și, pe când îmi dădeau de mâncare, mi-au mai spuș că nu doar ei, Cojocarii, spun asta — și o spun din toată inima — dar și Vladimirovicii ; și Verdeș, chiar și directorul, așa ardelean cum e. Că, la dreptul vorbind, directorul le spusese ce se întâmplase la Buia. Și că ei au adunat bani. Am întrebat, pentru ce, banii ? Au zis că, în primul rând, pentru gazdă, să mi-o plătesc ; în al doilea, bani de drum, doar o să plec să-i caut, nu ?

— Absolut !, am zis, ca tata. Doar n-o să-i las așa, necăutați !

Am mâncat ce-am mâncat — numai lucruri bune și de-ale noastre — când, uite-l și pe domnul Verdeș, de istorie-geografie : mă ia și el în brațe ; și doamna dirigintă — ea m-a sărutat pe frunte ; și Papașa — abia l-au dezlipit de mine, plângea cu adevărat, bietul de el. Aduseseră și ei mâncăruri, în oale, în sufertașe, în borcane Papașa a scos dintr-un buzunar, învelită în batistă albă, o jumătate de prescură, se dusese de dimineață la biserică, dăduse un acatist pentru liberarea părinților mei.

După ce m-au îndopat, m-au pus să povestesc. Nu atât ce găsisem acasă, la Buia (tot n-aș fi spus), cât ce se petrecuse în sat. Am repetat ce aflasem de la cumnata cârciumarului, de la Heinrich, ce nu aflasem, dar văzusem pe mâinile lui Sasu. Au început să se uite lung unul la altul când le-am spus că nu știu unde fuseseră duși, nimeni nu știe, ori, ca Sasu, nu vrea să spună.

— Asta-i prost, a spus Cojocaru. Unde-i cauți, dacă nu știi unde o să-i găsești ?

— Prabliema altfel se pune, a zis Papașa. Cauți, cauți, până gasiești ! Prin diducție și iliminare. Administrativ, Buia de Sighișoara ține ea...

— Dar dacă... polițienește ține de Sibiu ? Sau de Mediaș ? a făcut doamna dirigintă. Sau de Brașov ?

— Luăm pe rând și iliminăm...

— Sibiul îl cunosc bine, am zis. Am făcut doi ani la Normală.

— Cunoști, la Sibiu, unde ea șade ? Asta, Ahrana — unde sediu ea are ?

— Siguranța, nu Ohrana, l-a corectat doamna.

— Acum îi spune Securitate, a re-corectat Cojocaru.

— Sicuritate, Siguranță, Ahrana — vseo ravno ! Cunoști tu unde, la Sibiu, ea sediul are ?

Am ridicat din umeri. Cojocaru a fost de părere că o să întreb, un copil ca mine poate întreba pe stradă, pe primul polițist.

— Să-ntrebe ? s-a speriat doamna Cojocaru. Ca să-l ridice și pe el ?

— E minor, e copil !, s-a supărat Cojocaru.

Aici a intervenit Papașa, ca la clasă, a cerut tiho și vnemanie, dar numai mie mi-a vorbit. A zis că eu, de-acum, trebuie să știu adevărul, ca un matur. El e sigur că, de-acasă, de la tata, știu că Rușii au început să aplice și la noi ceea ce aplicaseră la ei, în Rusia — prin deportări, arestări, dar noi, acum, în 1949, suntem cam prin 1929 al lor, când încă nu-i arestau și pe copii...

— Așa vrei tu să-l încurajezi ?, s-a revoltat doamna dirigintă.

Papașa a spus că cea mai bună încurajare e adevărul. Iar adevărul este că, la ei, Rușii au arestat copii de zece ani, dar numai de prin 1934—35 — or, noi suntem abia în '49... Așa că eu să știu : acum, aici, încă nu sunt arestați copiii, dar să știu : ar putea fi

— Am înțeles, am spus. Dar tot nu știu unde-i sediul, la Sibiu.

— Dar ce, iel, Lieni', spune ? Spune, iel, Lieni' : „Nu știi — ti-nvățăm?" Spuni ! Ti-nvăț ieu unde-i, la Sibiu, sediu'...

— Dar dumneata de unde știi ?, s-a mirat Cojocaru.

— Știu — de la fata noastră...

— Care fată ?, a sărit doamna dirigintă, înspăimîntată. În ce vrei s-o bagi pe fata-noastră, doamne ferește ?!

Papașa i-a explicat în rusește. A convins-o. Apoi ne a spus nouă, în românește : Tamara nu știe nimic, adică nu știe că știe... Când fusese în vacanța de Crăciun, spusese, în treacăt, că ce curios : pe trotuarul din fața liceului ei fusese interzisă circulația pietonilor. iar gardul de grilaj al unei clădiri de vis-à-vis fusese dublat, pe dinăuntru, cu placaj.

— Ei și ?, a râs Cojocaru. Ai dedus că acolo e Securitatea ?

Papașa a răspuns că n-a dedus că acolo e chiar Securitatea, însă ceva secret tot e. Băietul să se ducă la soldatul de la poartă și să spună : „Bună ziua, tavarișci, ieste, aicea, la dumnivoastră, sediu ? Di la Sicuritate ?" — așa că băietul întrebe...

— Și dacă soldatul nu-i răspunde ?, a zis Verdeș. Sau îi răspunde că nu, nu acolo e sediul ?

— Atuncia băietul în altă parte iel caută !

— Unde, în altă parte ? Sibiul e mare...

Tak, Sibiul e mare, a răspuns Papașa, dar băietul ceva anume caută, ceva care se vede de departe — când străzile sunt drepte : unde anume sunt sentinele pe trotuare, interzicând circulația pietonilor ? Acolo băietul întreabă, Bună ziua tavarișci, ieste, aicea, la dumnivoastră... ? Apoi Sibiul nu-i atât de mare, pentru un băiet-sportiv ; și *ei*, după obicei, își instalează secretele în clădirile cele mai arătoase din centru — or, centrul Sibiului poate fi făcut într-o jumătate de zi.

Cu banii adunați de ei am plecat a doua zi la Sibiu. M-am dus drept la liceul „Domnița Ileana". Am traversat strada spre grilajul cu placaj.

Soldatul de la poartă n-a vrut să vorbească cu mine, a chemat pe cineva — care, dealtfel, se zgâia printr-o ferestruică tăiată în placaj. Era ofițer, i-am văzut epoleții, dar încă nu știam să număr stelele. Și, cât a vorbit cu mine, și-a scos cascheta de pe cap (atunci am crezut că pe caschetă poartă ei gradele). Mi-a spus că aici-la-ei este ceea ce caut eu, în general, însă, în special, persoanele numite nu sunt aici-la-ei — poate în altă parte... — n-a spus, fricosul de ofițer nici de special, nici de general, spun eu că a spus, fiindcă sunt băiat bun ; fiindcă și el s-a purtat bine cu mine : nu

m-a repezit, nu m-a înjurat ... ...-a alungat, ca alții, în alte părți.

Așa mi-a zis : că nu-s aici-la-ei. Însă eu sunt elevul lui Papașa, am învățat să deduc. Deși mincinosul de după placaj a spus că ai mei nu sunt la ei, eu l-am crezut, fiindcă știu de la Papașa : după metoda sovietică, ei vor să te mintă, spunându-ți adevărul — pe care tu nu-l crezi, fiindcă știi că ei mint totdeauna și, uite, că te-ai lăsat mințit ! Dar eu am dedus ce trebuia și am plecat.

Cum în gară la Sibiu, primul tren era spre Alba Iulia, am urcat în el. Nu mai fusesem în Alba Iulia, dar cum e un oraș mic, am nimerit din primul foc. Și cei de la Alba Iulia au încercat să mă mintă după noua metodă : că nu-s aici-la-ei.

Așa că m-am dus la Sighișoara. Acolo n-am știut ce să deduc, la poartă mi-au zis că ei nu știu. N-au vrut deloc să spună că ai mei nu sunt aici-la-ei, doar că ei nu știu. Aș mai fi zăbovit, dar mi se terminaseră banii, îmi era foame rău, așa că m-am întors la Șeica, să-l întreb pe Papașa ce se deduce din : nu-știu.

În drum, mi-am zis : ce-ar fi să cobor la Mediaș ? Era însă târziu, după miezul nopții, eu nici nu mai vedeam bine de foame — am rămas în tren, până la Șeica.

A doua zi, așa, capiu, m-am dus la școală. După a doua oră. Directorul m-a luat cu el, prin curte, să ne plimbăm. Și, vorbind, ba de una, ba de alta, mi-a strecurat :

— Caută-i la Mediaș. Nu-ți face griji cu absențele, ți le motivez, doar eu sunt director.

De a doua zi am început naveta la Mediaș. Azi-mâine fac patru luni.

Lumină de sărbătoare

Învățătorul veni și-mi spuse :
Care-i culoarea ta de sărbătoare,
în ce lumină te înfășori tu,
în zilele cînd fața ta luminează,
cînd umbra ta e lumină ?
Răspunsul meu fu : negrul.
Negrul cel mai trist !

Mulți căzură în fața mea în genunchi,
alții îmi sărutară poalele hainei,
sandalele pline de praf.
Cu fruntea căzută în țărînă
se tînguiră în cor : Care sînt veșmintele tale
în zilele de duminică ?
În ziua de Paști în ce lumină te înfășori tu ?
Răspunsul meu fu : În negrul cel mai pur !

Eu sînt Demonul.
Lumina mea e întunericul vostru dintîi,
întunericul vostru de azi,
întunericul vostru din urmă.
În el mă înfășor eu
cînd trec printre voi :
eu sînt oglinda voastră.

Mirele orb

Mirele opri Corabia în mijlocul mării
și aruncă valurile înăuntrul Corabiei.
Cum aruncă un săpător pămîntul săpat în căruță
sau un fierar lopeți de cărbune într-un cuptor
ca să topească fierul,
așa aruncă Mirele valurile
înăuntrul său.

Astfel că nu mai rămaseră valuri pe mare
ci toate erau îngrămădite în el
și Corabia gemea nu de vînt, nu de furtună,
ci de valurile negre ale mării
ce se zbăteau în pîntecul său.

Cum se zbate peștele pe uscat,
așa se zbătea marea ca să ajungă la țărm
iar mireasa lui flutura din mîini pe Corabie.
Și trupul ei orb se ondula ca o mare moartă.

Celui care vine

Călătorule care vii
trebuie să ai o inimă de piatră
ca să poți viețui pe Pămînt
și de multe ori e bine
să nu ai nici această piatră !

Dacă vezi o fereastră
ce luminează în noapte s-o spargi
și să spargi nu numai fereastra
ci să faci țăndări
și tot ce se află dincolo de ea !

Aurel Dumitrașcu

În spatele Casei lui
era Muntele
și Muntele
era Moartea

Pe Munte se auzeau turmele
coborînd dinspre
Miazăzi
și urcînd
spre Miazănoapte

Și sub Munte
era un Rîu
care-și dezbrăca
hainele sale de pietre
umerii săi de cenușă

Și apele lui
erau Moarte !

Noapte

Genunchii mei tineri
ard sup pleoapele Tale.
Candele aprinse
pe suprafața mării !

Peisaj interior

La capătul unei
Luminări
tăcut arde
Zăpada.

Imn

Cînd crește grîul Semănătorul nu stă îngenuncheat
lîngă fiecare fir, ci privește cu inima plină
de bucurie
cum dimineața soarele răsare la orizont
și cum întunericul noaptea se lasă peste cîmpie

Nici cel Atotputernic nu stă îngenuncheat
la picioarele Omului,
nu se roagă ca trupul lui plăpînd
din tălpi și pînă-n creștet să se înfiripe din țărînă
ci privește cum ciocîrlia se înalță din lanul de grîu
și așteaptă ca sufletul să urce la ceruri !

Nichita DANILOV

De frînghie

CE FEL DE POLITICIAN ESTE SCRIITORUL

● Este învingător acela care are ultimul cuvînt ? ●

Poate scriitorul adevărat fi bun politician ? Întrebarea nu este nouă, dar își găsește, în contextul vieții politice românești de astăzi, o actualitate deosebită. Obligați prin zona publică de manifestare a libertății lor să fie veșnic în opoziție, scriitorii nu numai că nu au fost eliberați din rolul lor de avangardă după 22 decembrie, ci s-au trezit puși în fața unei mult mai dificile posturi : nu doar conștiințe civice, ci lideri civici, nu doar rezistenți politici, ci manufacturieri politici. Momentul are nevoie de ultimele două categorii și scriitorii au fost primii aspirați de această necesitate socială. Prezența lor destul de puțin eficace în funcțiile din urmă ne face însă să reexaminăm această necesitate. Am forțat cumva realitatea atunci cînd am obligat sau am dat curs dorinței acestor oameni de a fi în continuare avangarda opoziției ? Să vedem.

Ceea ce mi se pare prioritar de determinat, atît la scriitor cît și la politician, este raportul introversie/extroversie. Politicianul nu este întotdeauna un extrovertit superficial, așa cum faimoasa introversie a autorului l-ar transforma într-un mistic dacă nu ar fi intermediată spre exterior de o doză puternică de exhibiționism. Într-un rezumat, putem spune că la ambele categorii interioritatea nu există decît pentru a se transforma în inversul ei. Dacă însă la politician transformarea este limitată și ținută sub control foarte strict, la scriitor ea se arată cu desăvîrșire lipsită de măsură. Scriitorul nu se poate opri să nu spună totul, ceea ce în politică este bineînțeles catastrofal. Pentru scriitor, lucrul în exterior se încheie odată cu rostirea cuvîntului potrivit, în vreme ce pentru politician de abia începe... Pentru scriitor, învingător este cel care are ultimul cuvînt, în vreme ce politicianul știe că ultimul cuvînt este cel care te poate pierde. Pe scurt, principala calitate a politicianului este abținerea, în vreme ce a scriitorului, dimpotrivă, neînfrînarea. De aici, literatura modernă, cu valoare strict istorică, pe care o produc politicienii; de aici, carierele spectaculoase și pline de accidente pe care le fac scriitorii în politică.

De aici învățătura elementară : politician bun poți deveni doar dacă renunți la a mai fi scriitor, măcar o vreme. Stă însă această renunțare în puterea scriitorului ? De discutat.

● Poeți contraindicați și regizori de succes ●

Pînă la acest punct al discuției am făcut o aproximație destul de grosieră, vorbind despre scriitor în general. În realitate psihologia scriitorului diferă foarte mult dacă acesta este dramaturg, poet, prozator, critic literar, etc. Nu-i nevoie să fii un observator prea fin ca să vezi că un poet autentic este contraindicat pentru o carieră politică. Poetul-politician va exagera întotdeauna, va sări peste cal, va fi supraîncrezător în el însuși și în destinul său. se va socoti pe pămînt trimisul lui Dumnezeu, sau al cine știe cui, investit cu misiuni extraomenești. Catastrofă sigură într-un domeniu cum este politica, prin excelență al omenescului ! Gafele atrag popularitatea, dar nu încredere autentică. Cîți ar vota pe Adrian Păunescu, monumental pe stadioane, sau pe Ana Blandiana, superbă în Piața Universității, sau pe Mircea Dinescu, vedetă în CPUN ? Citiți scrisoarea adresată de Adrian Păunescu lui Nicolae Ceaușescu, publicată acum două numere în *Totuși iubirea* : un document al lipsei de măsură absolute, izvorîtă totuși din bune intenții. Iată ce fac poeții în politică. Despre intervenția în CPUN a lui Dinescu-pro-Iliescu, aproape decisivă — nici nu mai vreau să vorbesc, bănui că îi provoacă astăzi coșmaruri. Asupra poeților politicieni dintre cele două războaie nu mai insistăm. lucrurile sînt prea cunoscute

Să trecem la criticii literari. A mai reeditat vreun critic în Țara Românească exemplul Maiorescu ? Nu, și totuși în fond lucrul rămîne posibil. Dacă este un analist autentic, criticul literar poate fi un bun politician, poate face, mai cu seamă. o bună politică *de discernămînt*. Mă îndoiesc însă că poate face o bună politică *de construcție*, acest stadiu primitiv dar esențial în care se află universul politic românesc. Îmi imaginez foarte bine un critic literar de anvergură manevrînd între realități deja construite : nu reușesc să-l văd jucînd un rol fundamental în constituirea acestor realități. Nu știu. cu alte cuvinte, dacă un critic poate avea *imaginație politică*. Dintre criticii de anvergură de pe la noi, singurul care pare profilat pe o carieră politică este Nicolae Manolescu (cu părerea și-au mai dat și Eugen Simion și Valeriu Cristea. dar au făcut-o la modul dezastruos chiar și pentru tabăra lor — sărim deci peste ei). Nicolae Manolescu a surprins prin echilibrul și discernămîntul analizelor sale politice. Lider în Alianța Civică, va deveni pînă la urmă un politician ? În orice caz este un purtător de cuvînt. Spre deosebire de unii membri la fel de iluștri ai opoziției intelectuale, Manolescu are darul comunicării, care este fundamental pentru un politician și care nu se învață, nu se dobîndește : este o chestiune de fond afectiv

Nici prozatorii nu par a fi contraindicați pentru politică, precum poeții. Și nici eseiștii : Dan Ciachir a remarcat într-un articol recent că Andrei Pleșu, vrem-nu vrem, a devenit politician, ba chiar unul profesionist. Ciachir pornea de la paralela cu I.V. Săndulescu, un politician amator, care profita de o apariție televizată pentru a povesti publicului romanele sale nepublicate. Prin contrast, Andrei Pleșu pare să se fi uitat pe sine însuși ca autor, a intrat într-un rol absolut nou. Un politician interesant ar fi fost Breban, dar momentul l-a ocolit. Și Breban era omul pe care rolul îl schimbă cu virtuozitate. Paul Goma povestește pe undeva surpriza lui Țepeneag pentru faptul că Nicolae Breban, ajuns redactor șef la *România literară*, nu se mai trăgea de brăcinar cu vechii săi prieteni. Aceeași surpriză au avut-o și destui prieteni ai lui Andrei Pleșu, constatînd în ianuarie 1990 că la ușa sa se făcea anticameră. Nu că a lăsat pe cineva să aștepte este semnalul suprem al politicianismului, dar știința de a se lăsa așteptat o vreme a celui puternic nu poate fi contestată.

Ar fi fost poate mai simplu dacă am fi examinat problema invers. Să ne întrebăm așadar dacă politicianul — nu tehnocratul, politicianul — are ceva în comun cu vreun gen de autor Probabil că da, este și el un creator, neîndoielnic. Politicianul este *regizor*. El transformă o schiță de realitate în realitate .Este oare o întîmplare că Havel este dramaturg ? Nu cred că un Havel poet ar fi ajuns pînă aici. Iar despre rolul extrem de important jucat de Sergiu Nicolaescu în istoria revoluției noastre rămîne să mai aflăm. Oricum, în 22 decembrie s-a văzut clar cum Dinescu, avînd puterea, nu a știut ce să facă cu ea. în vreme ce Nicolaescu s-a descurcat mult mai bine. Iar dacă o să spunem că Nicolaescu e un farseur și Dinescu un mare poet (replicile pe care le primesc în ultima vreme abundă de argumente de această factură) nu cred că aceasta poate schimba realitatea zilei de 22 decembrie. Regizorul este un organizator prin excelență, un conducător de oameni. un distrugător de energii Poetul este un om singur. Avantajul a fost evident.

Țările disperate au nevoie de personalități civile ilustre pentru a le scoate din impas. Așa s-a explicat candidatura lui Vargas Llosa, așa se explică și cea a lui Kadare. Va candida oare vreun dizident sovietic atunci cînd se va ivi posibilitatea ? Este foarte probabil. Rămîne să se lepede de statutul de scriitori. Este ciudat, dar chiar populațiile needucate politic par să aibă oroare de amatori. Să dea Dumnezeu ca pe Kadare să nu-l voteze numai studenții!

(va urma)

Alina MUNGIU

E m i l B R U M A R U

Adrian Oroșanu, un ludic de tip nou care (la 17 ani !) uimește prin (apoca)lipsa de sentiment ! ! Elev trăitor în băncile Liceului „Mihai Eminescu“ din Iași, o duce într-o permanentă joacă a cuvint lor : „nu mai e șansă / pentru ieșirea din transă“. Incredibil cu cîtă dezinvoltură visul romantic este demontat : „un sex, o țîță, cîteva organe defecte /.../...eprubete infecte“. Talent are cît să-i sară „căpăcelele“. Și, lucru esențial) „Gata / Cuvintele se-mbulzesc de-a găleata“. Atenție : POET ! ! !

Și orice

Printre imagini cu creieri în călduri
printre fragmente de bucăți de firmituri
dintre diagnostice cu nebuneli și fracturi
după aperitivele dulcegării nesărate acrituri
după sugerea sîngelui nefăcutelor fripturi
începuseră nunțile se puseseră punțile
se căutau pretendenți dintre cei mai demenți
se căutau pretendente la dorințe sentimente
se mozoleau disperări la plecări și prin gări
se plimbau nevăzuți irealii
treceau unii prin alții ca surdomuții
ca vandalii

se contopeau organe necarnale
prin toate locurile extraconjugale
si orice tentativă de concret
corespundea preainexactului Decret:

. . . .

Transă

nu mai e șansă
pentru ieșirea din transă

nu mi rămîne decît
o funie fără de gît
sînt dependent
de o părere
despre o durere
a izbirii de ciment
am fost păcălit —
de o lipsă de dinamită

mi s-a promis mită
un mit

nu mai e sansă
pentru ieșirea din transă !

Omul-robot

Il văzusem de mult : era prea, era exagerat
Mi-a pus între muci și bărbie
o bucată de metal
ascunzîndu-mă în prima cabină telefonică
Și-a pus (fricosul de el)
pe buze un rînjet timid
și ceva cu unghie, semănînd cu un deget
După care, distrat.
și-a demontat mîna

Ochii mi se rostogoliră
pe oasele feței după care
intrară prin colțurile gurii
și-mi astupară cariile

Evident, s-a făcut întuneric
si am deschis gura, ca să văd

Nebunul ăla cu nasul puțind a rugină
tocmai își deșuruba falangele arătător
(m-am uitat să văd, dar s-a băgat în față un nor)
Mi-era milă de el, m-am smiorcăit
și s-a crezut că-s zăbălos
omul meu era însă deosebit de frumos

Deodată și-a dezvelit pieptul :
țîțe multe, multe
o pereche de mușchi de comandă
și la nevoie două țîțe mobile de amantă
Dar pe tine ce te interesează ?
[illegible] vrei să știi,
am [illegible] mit ch[illegible] cînd să mi arate
cum se fac copii

Adrian OROȘANU

Gert Loschütz

Născut în 1946 la Genthin (Mark Brandenburg), a lucrat ca redactor de editură în Berlin, acum e autor liber profesionist și trăiește în Frankfurt am Main. Scrie mai ales nuvele, piese de teatru și piese radiofonice, scenarii de film; în 1990 i-a apărut un roman (Flucht, „Evadare"). Poemele sale sînt adesea foarte lungi, atotcuprinzătoare, dar există și poeme în forme fixe (sonete) de o mare măiestrie stilistică, sau scurte „cîntece" rimate care ascund amărăciuni cotidiene, nemulțumiri politice, observații de viață.

Volume de versuri: Gegenstände (Obiecte), 1971; Sofern es die Verhältnisse zulassen (Atît cît îngăduie condițiile), 1972; Localzeit (Ora locală), 1974; Die Verwandten (Neamurile), 1975; Chicago spielen (A juca Chicago), 1976; Hör mal, Klaus (Ia ascultă, Klaus), 1977; Diese schöne Anstrengung (Efort, nu glumă) 1980.

Poeziile Prietenii mei, Musafir și Sfîrșit plăcut de săptămînă au fost traduse din Lesebuch. Deutsche Literatur der siebziger Jahre. Hrsg. von Cristoph Buchwald und Klaus Wagenbach, Verlag Klaus Wagenbach, Berlin.

Prietenii mei

Prietenii mei povestesc
despre ascultările telefoanelor
îmi închipui deci statul
ca pe o mare ureche

Prietenii mei povestesc
despre violarea corespondenței
îmi închipui deci statul
ca pe o nevastă geloasă

Prietenii mei povestesc
despre percheziții în locuințe
(cînd ei nu sînt de față)
îmi închipui deci statul
ca pe o proprietăreasă curioasă

Prietenii mei povestesc
despre poliție izgonind demonstranții
îmi închipui deci statul
ca pe un mare ciomag

Prietenii spun uneori
și de lupte glorios încheiate
atunci statu mi închipui: cămin de bătrîni
plin de tineri tovarăși

Musafir

intră
nici măcar nu salută
cască larg toate ușile
ia toate florile din vază
se uită pe sub dulapuri
ridică pe la colțuri covoarele
nu acceptă rachiul
moșmondește la robinete
încearcă toate șalterele
o pipăie pe nevastă mea
cu ocazia asta ntreabă ce-mi fac copiii
vrea să-l bată pe taică meu
aleargă-ncolo și-ncoace
smulge clanțele
desfundă dulapurile
dă foc sofalei
cere să vadă frigiderul
se ghemuiește în congelator
hibernează

Sfîrșit plăcut de săptămînă

În hamaci se-ntîlnesc la țară
perechi de soți vor parteneri
ca dușul cade cîte o ploaie
pe drum de lut vin adieri

de-amurg de unde orizontul
pe dos se-ntoarce-n măruntaie
iute un whisky tîmple-asudă
pe latitudini ude n ploaie

un uliu printre nori adastă
bănci părăsite n noaptea sură
uliul strigînd se năpustește
iubire să-ți arăt sau ură?

Creierul toacă mi-l străine
luna n fereastra uși se bat
la grajd lemn găunos răsună
bolnave vulpi mușcă deodat'

în gol cît încă dimineața
mijește Cazi în vechi palori
Orb sînt? Se-nalță uliu-n gheare
cu prada roșu sclipitor

sus peste acoperiș pe unde
cearceafurile negre-apasă
acum : pe margine de pat
să stai cînd cînd ceasuri bat în casă

Michael Buselmeier

După studii de actorie, Michael Buselmeier, n. 1938, a absolvit în Heidelberg, germanistica și istoria artei și a continuat să trăiască în același oraș ca scriitor liber profesionist, poet dar și prozator, eseist, autor de piese radiofonice. Încercînd în jurul anilor '70 să urmeze moda poeziei politice dure, care nimicește utopiile și arată dureroasele contraste între realitate și dorințele individuale, linia evoluției sale a modulat după un deceniu către tragismul existențial, explorarea eului și a lumii interioare. Limbajul precis, motivele revenind tot mai complexe și contrastante au pierdut din brutalitate, clarificîndu-se către un desen al esenței și înțelepciunii.

Volume de versuri: Nichts soll sich ändern (Să nu se schimbe nimic), 1978; Die Rückkehr der Schwäne (Întoarcerea lebedelor), 1980; Radfahrt gegen Ende des Winters (Călătorie pe bicicletă către sfîrșitul iernii), 1982; Auf, auf, Lenau (Sus, sus, Lenau), 1986.

Poeziile Drum de septembrie, Meșterul de bombe, Vară tîrzie, au fost traduse din volumul Radfahrt gegen Ende des Winters, Gedichte, edition suhrkamp 1148, Neue Folge 148, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1982.

Drum de septembrie

Ceața urcă, pică, asemeni și fructele
scînteietoare cale-nierbată
ciuperci naramzii
sub ghetele-mi ude

Un strigăt de mierlă, azur clar,
respirînd, de parcă ar fi
o primăvară mai lungă
vopsele de soare pe trunchiuri

Bătrîna culege-n desiș
ramuri uscate de fag
un foșnet, cîinele lup
cel orb apare n buruiet

Sînt eu poet, sau vagant?
Cu pas moale pe lîngă pîrîu
Fericire, neliniște, negre
versuri în cap, palid prundiș

Iaz cu mătăsuri de broască
un pește roșiatec tresare
gard de lemn alb, libelule
culoarea răsfoiește n nisip

Atenție : împușcături către sine!
Stufoase hortensii albastre
Un tînăr nebun calcă greu
cu capul plecat prin pietriș

Norocul îl caut, PE SUS
Florile-soarelui roase
Schelete. Înfrigurat îmi scufund
piciorul în recele iaz.

Meșterul de bombe

Baloane de săpun, ia privește!
adiate n prăpastia străzii,
mingi sclipitoare, copilul meu
țopăie n urma lor

Un orb tînăr, în scaunul
pe rotile îmi trece pe-aproape,
fără picioare
cît copilul la fel de înalt

Cum întoarce el capul zîmbind,
cu ochelarii negri, de parcă
m-ar recunoaște chiar printre
baloanele de săpun, parc-ar spune

a fost o explozie din greșeală
un accident și nimic altceva
în mizerabilul nevoitul război
împotriva porcilor dar desigur

tu asta n-ai s-o nțelegi.

Vară tîrzie

A și înserat.
Proaspăt văruite fațade,
niciciînd parcă-atinse de mine.
Copilul murmură-un cîntec, cu număr
firele. Miriște, sonata pentru pian.

Băcanul, femeia cu ziare,
ulucile,
grasele foi de platan
de mine trudit nu și amintesc.

Eu nu vă mai pot recompune,
tovarăși, din astfel de cioburi,
Acoperișul negru de stoluri.
Graiul comun a grăitoarelor,
întănțuitele aripi de moară.

Dar sînt lîngă tine,
îmi spune
copilul, întruna.

Prezentare și traduce
Grete TARTLER

Colectivul de redacție: Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct), Emil BRUMARU (redactor șef adjunct), Codrin BURDUJA (secretar de redacție), Mariana CODRUȚ, Nicolae DABIJA, Nichita DANILOV, Alexandru DOBRESCU (redactor șef), Valeriu GHERGHEL (secretar general de redacție), Mădălina GRIGORAȘ (secretar de redacție), Ion HADARCA, Nicolae IONEL, Alina MUNGIU, Constantin PRICOP, Horia ZILIERU.

REDACȚIA: IAȘI, Casa cu absidă, Centrul civic, telefon: 981/16242. Administrația: București, Calea Victoriei 133—135, telefon: 90/500618. Întreaga răspundere a afirmațiilor din articole revine autorilor

PREȚUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5

Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — Sector export-import presă, P.O. Box 12—021, telex 10376, prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66 sector 1